श्रुतोक्ते १रोगभेदे स च कण्ठगतो मुखरोगभेदः। "मुखरोगाः पञ्चषष्टिः" इत्युपक्रम्य तेषां मध्ये सप्तदश कण्ठमूले इत्युक्त्वा "अथ कण्ठगतास्तु रोहिण्यः पञ्च कण्ठशालूकमधिजिह्वो वलयोवलास एकवृन्दोवृन्दः शतघ्नीगिलायुर्गलविद्रधिर्गलौघःस्वरघ्नो मांसतानोविदारी चेति" इति कण्ठगतान् विभज्य तेषां लक्षणाभिधाने एतल्लक्षणस्योक्तेस्तस्य मुखरोगत्वम्। "एकवृन्दं तु विस्राव्य विधिं शोषणमाचरेत्" सुश्रु०। कर्म्म०। एकस्मिन् वृन्दे २एकराशौ न।

एकवृष पु० कर्म्म०। १एकस्मिन् वृषे तस्य स्वामिनोऽनिष्टदायकत्वम् यथा "एकोवृषस्त्रयोगावः सप्ताश्वा नवदन्तिनः। सिंहप्रसूतिका गावः कथिताः स्वामिघातकाः" पुरा० बहु०। २एकवृषयुक्ते त्रि० "एकवृष इन्द्रसखा जिगीवान्" अथ० ४,२२,६ "इमं विशामेकवृषं कृणु त्वम्" अथ० ४,२२,१।

एकवेणि(णी) स्त्री एकीभूता संस्काराभावेन जटावत् संहतिं प्राप्ता वेणी। प्रोषितभर्त्तृकायाः स्त्रियः केशसंस्काराराहित्येन एकीभूततां प्राप्तायां जटाकारायां वेण्याम्। "गण्डाभोगात् पतनविषयामेकवेणीं करेण" मेघ०। "एकवेणीम् एकीभूतां वेणीम्" मल्लिः। वेणीनां संस्काराभावेन एकीभूतत्वेन गुम्फितत्वम् "प्रोषितेषु पतिषु द्युयोषिताम् गुम्फिताः शिरसि वेणयोऽभवन्" इति माघे वर्णितम्। "ततः प्रविशत्येकवेणीधरा शकुन्तला" शकु०।

एकशत न० एकाधिकं शतम् शा०त०। १एकाधिकशते एकमितं शतम्। २एकमिते शते ३तत्संख्यान्विते च। तत्र संख्येये "विश्वामित्रस्य चैवासन् पुत्रा एकशतं नृप!" भाग० ९,१६,१७। संख्यायाम् "प्रमाप्य वैश्यं वृत्तस्थं दद्याच्चैकशतं गवाम्" मनुः ततः पूरणे डट् तमट् च। एकशततमः तत्पूरणे त्रि० स्त्रियां ङीप्। एकशतं परिमाणमेषाम् कन्। एकशतक तत्परिमाणे त्रि०। अवयवे कन्। एकशतक तत्संख्यायां न०। प्रकारे धाच्। एकशतधा एकशतप्रकारे अव्य० वीप्सार्थे कारकार्थवृत्तेः शस्। एकशतस् एकशतमेकशतमित्याद्यर्थे अव्य०।

एकशफ पु० एकं शफं खुरो यस्य। एकखुरयुक्ते खरादौ ते च "खरोऽश्वोऽश्वतरो गारः शरभश्चमरी तथा। एते चैकशफाः क्षत्तः! शृणु पञ्चनखान् पशून्" भा०३,१०,२२ उक्ताः। "अजाविकं चैकशफं न जातु विषमं भजेत्" मनुः अविक्रेयमध्ये "मद्यं नीलीञ्च लाक्षाञ्च सर्वांश्चैकशफांस्तथा" मनुः अभक्ष्यमध्ये "अनिर्दिष्टांश्चैकशफान् टिट्टिभञ्च विवर्जयेत्" मनुः "कार्पासकीटजोर्णानां द्विशफैकशफस्य च" "एकशफो वा एष पशुर्यदश्वः" शत०ब्रा०७,५,२,२३। "इमं मा हिंसीरेकशफं पशुं कनिक्रदं वाजिनं वाजिनेषु" यजु०१३,४८ "एकविंशत्यास्तुवतैकशफाः पशवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीत्" यजु० १४,३०। "एकविंशत्यास्तुवतैभिः। दशहस्त्या अङ्गुल्यः दश पाद्याः आत्मैकविंशस्तेनैतदस्तुवतैकशफाः पशवोऽसृजन्तैकशफाः पशवोऽत्रासृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीत्" शत०ब्रा० ८,४,१३। एकशफमांसगुणाः "वृंहणं मांसं मौरभ्रं पित्तश्लेष्मावहं गुरु। मेदः पुच्छोद्भवं वृष्यमौरभ्रसदृशं गुणैः। औरभ्रवत्स लवणं मांसमेकशफोद्भवम्" सुश्रुते उक्ताः।

एकशाख त्रि० एका तुल्या शाखा वेदशाखा यस्य। १तुल्यशाखे "एकाशाखोद्भवोदत्तो गृहीतश्चोपनायितः" स्मृतिः। एका शाखा यस्य। एकशाखके २ वृक्षे च। ततः गहादि० भवादौ छ। एकशाखीय तद्भवादौ त्रि०।

एकशाला स्त्री कर्म०। एकस्यां शालायाम्। सेव ठन्। एकशालिक वा ठक् ऐकशालिक तत्सदृशे त्रि०।

एकशितिपाद् पु० एकः शितिः कृष्णः पादोऽस्य। अश्वभेदे। स च अश्वमेधे वरुणदैवत्यः पशुः। "वारुणः कृष्णः एकशितिपात्पेत्वा" यजु० २९,५८। अस्य युक्तारोह्यादि०आद्युदात्तता। तद्गणे हलन्तपाठात् नि०अन्तलोपः।

एकशुङ्ग त्रि० एकं शुङ्गं मञ्जर्य्यग्रं यस्य। (एकशुङ्गो) "ओषधिभेदे "प्रस्तृणतीस्तम्बिनीरेकशुङ्गाः प्रतन्वतीरोषधीरावदामि" अथ० ८,७,४,

एकशृङ्ग पु० एकमेकत्वं शृङ्गं प्रधान्यमत्र। एकत्वस्वभावे १विष्णौ त्रिका०।२पितृगणभेदे। "पितॄणाञ्च गणान् विद्धि सुप्त वै पुरुषर्षभ!। मूर्त्तिमन्तो वै चत्वारस्त्रयश्चाप्यशरीरिणः। वैराजाश्च महाभागा अग्निष्वात्ताश्च भारत!। गार्हपत्या नाकचराः पितरोलोकविश्रुताः। सोमपा एकशृङ्गाश्च चतुर्वेदकलास्तथा। एते चतुर्षु वर्णेषु पूज्यन्ते पितरो नृप!। एतैश्चाप्यायितैः पूर्व्वं सोमश्चाप्यायते पुनः" भा०स० ११अ०। ३शुकदेवमहिष्याम् स्त्री। शृङ्गशब्दस्य प्राधान्यवाचकतया अस्वाङ्गवाचित्वात् न ङीष्। "तवैव वंशे या दत्ता शुकस्य महिषी प्रिया। एकशृङ्गेति विख्याता साध्वीनां कीर्त्तिवर्द्धिनी" हरिवं० ११८अ०। एकं शृङ्गं शिखरमस्य। ४एकशिखरे पर्वते पु०। एकं शृङ्गमस्य। ५एकशृङ्गयुक्ते पशौ पुंस्त्री० स्त्रियां ङीष्।